

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Історія, стан та перспективи розвитку українського літературознавства (до 100-річчя від дня заснування Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України) (доповідач — академік НАН України М.Г. Жулинський)*
- *Інноваційні електромеханічні системи на основі високошвидкісних електричних машин (доповідач — доктор технічних наук В.В. Гребеніков)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — доктор філософських наук О.Н. Кубальський)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 10 червня 2026 року

Засідання Президії НАН України 10 червня 2026 р. відбулося під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

На його початку президент Академії вручив державні нагороди України, присуджені Указом Президента України № 380/2026 з нагоди Дня науки. За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України в умовах воєнного стану, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» присвоєно головному науковому співробітнику Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академіку НАН України **Валерію Павловичу Гусиніну** та завідувачу відділу Інституту кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України академіку НАН України **Аркадію Олексійовичу Чикрію**.

Потім відбулася церемонія підписання Договору про науково-технічну співпрацю між Національною академією наук України та Державним агентством відновлення та розвитку інфраструктури України. Метою цього документа є забезпечення наукового супроводу діяльності Агентства та координація фундаментальних і прикладних наукових досліджень та науково-технічних розробок, спрямованих на відновлення, модернізацію, стабільне функціонування та інноваційний повоєнний розвиток енергетики України. Договір підписали президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній і голова Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України Сергій Сухомлин.

Як зазначив очільник Академії, «це стратегічний крок, спрямований на об'єднання зусиль академічної науки і державної виконавчої влади задля вирішення найгостріших викликів сьогодення та повоєнного відродження нашої держави. Війна завдала масштабних руйнувань українській інфраструктурі, енергетичній системі, житловому та промисловому комплексам.

Президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній і голова Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України Сергій Сухомлин підписали договір про науково-технічну співпрацю

Наше спільне завдання — побудувати нову, модернізовану, стійку й технологічно незалежну державу. І досягти цього можна лише спираючись на науково обґрунтовані рішення».

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь директора Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України академіка НАН України **Миколи Григоровича Жулинського** про історію, сучасний стан та перспективи розвитку українського літературознавства, присвячену 100-річчю від дня заснування Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (докладніше див. на с. 37).

У доповіді було підкреслено, що академічне літературознавство, а отже, й історія Інституту бере свій початок від часу заснування в 1918 р. Української академії наук, зокрема Історично-філологічного відділу УАН. Однак офіційно Інститут Тараса Шевченка як науково-дослідна установа постав на початку 1926 р. Буквально з перших місяців його роботи розпочалося формування наукової бібліотеки, було започатковано створення літературно-меморіальної колекції, тобто окремих особових архівних фондів, до яких входили насамперед рукописи, прижиттєві та рідкісні видання творів Шев-

ченка, його мистецька спадщина і навіть меморіальні речі. Тоді ж було створено особові фонди П.О. Куліша, Ганни Барвінок, І.С. Нечуя-Левицького та інших письменників, що дало можливість розпочати підготовку наукових видань творів класиків української літератури. Інститут Тараса Шевченка видавав журнал «Літературний архів», у якому регулярно повідомлялося про поповнення фондів рукописного відділу.

10 листопада 1928 р. Київська філія Інституту Тараса Шевченка відкрила Літературно-меморіальний музей Тараса Шевченка в Києві, який очолив В.В. Міяковський.

При Інституті Тараса Шевченка в 1930—1932 рр. на основі зібраних матеріалів було засновано Всеукраїнський літературний музей, на базі якого створено Галерею Т.Г. Шевченка в Харкові (відкрито до 120-літнього ювілею Шевченка).

Від часу свого заснування Інститут цілеспрямовано і систематично накопичував відповідну базу рукописних і книжкових фондів як необхідну передумову розгортання широкої програми наукових досліджень і видання творів української літератури.

Завдяки активній праці багатьох вчених, особливо текстологів, лише за останні десятиліття Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України видав Повне зібрання творів Т.Г. Шевченка (у 12 томах), «Шевченківську енциклопедію» (в 6 томах), «Історію української літератури» (в 12 томах, видання завершується), 50-томне Зібрання творів І.Я. Франка (додатково видано ще 5 томів його спадщини). А ще були багатотомні видання творів Лесі Українки, Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, М.Т. Рильського, П.Г. Тичини та інших письменників. З'явилося також багато науково-критичних і популярних видань, особливо письменників України та діаспори, твори яких були під забороною в роки тоталітарного режиму.

У 2014 р., вже через кілька місяців після початку російсько-української війни, Інститут започаткував серію видань для фронту «Бібліотека українського воїна», в якій першим з'явився «Кобзар» Т.Г. Шевченка з передмовою С.А. Гальченка. У 2015—2025 рр. у цій серії ви-

йшли твори С.В. Руданського, Б.Д. Грінченка, Ю.І. Липи, Остапа Вишні, В.М. Сосюри, А.С. Малишка, В.А. Симоненка, П.П. Глазового, Д.В. Павличка та інших письменників, які користуються великою популярністю на фронті серед захисників України.

Рукописний фонд Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, що має статус національного надбання, є справжнім інтелектуальним і духовним скарбом, найбільшим в Україні спеціалізованим зібранням матеріалів з історії української літератури. Тут зібрано майже 300 персональних фондів та фондів установ і організацій літературно-мистецького профілю, понад 133 тис. одиниць зберігання особливо цінних пам'яток писемності.

Інститут літератури постав з потреби збирання й примноження, вивчення й оприлюднення рукописної спадщини українських письменників, тож пріоритетним напрямом розвитку установи й надалі буде опрацювання її рукописних фондів. Головним завданням Центру рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, створеного у 2023 р. на базі відділу рукописних фондів і текстології інституту, є належне зберігання та наукове вивчення рукописних фондів, підготовка на їх основі видань літературно-наукової спадщини. Поглиблене осмислення української літературної традиції — це підготовлені й опубліковані видання матеріалів з фондів Інституту літератури, української літературної класики, зокрема упорядковані повні зібрання творів українських письменників, підготовлені енциклопедичні видання, публікація «Історії української літератури», продовження видання «Бібліотеки світової літератури». Одним із важливих напрямів розвитку установи є створення розширеної бази оцифрованих рукописних фондів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України.

В обговоренні доповіді взяли участь президент Національної академії педагогічних наук України академік НАН України і НАПН України В.Г. Кремень; голова Національної спілки письменників України Михайло Сидоржевський; академік-секретар Відділення літера-

Виступ академіка НАН України Миколи Григоровича Жулинського

тури, мови та мистецтвознавства НАН України академік НАН України Б.М. Ажнюк; член Президії НАН України академік НАН України О.Л. Копиленко; радник Президії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь провідного наукового співробітника Інституту електродинаміки НАН України доктора технічних наук **Віктора Володимировича Гребенікова** про інноваційні електромеханічні системи на основі високошвидкісних електричних машин (докладніше див. на с. 49).

Електромеханічні системи, які використовують сьогодні в різних галузях економіки країни, потребують істотного підвищення питомих характеристик та зменшення масогабаритних показників електроприводу. В Інституті електродинаміки НАН України проводять дослідження, які охоплюють широке коло питань, пов'язаних із розробленням та вдосконаленням інноваційних електромеханічних систем на основі електричних машин з постійними магнітами та магнітних редукторів, створюють фундаментальну базу для проектування складних електромеханічних комплексів із застосуванням сучасних методів комп'ютерного моделювання, що дають змогу комплексно враховувати в динамічних режимах їхньої роботи

Виступ доктора технічних наук Віктора Володимировича Гребенікова

вплив взаємопов'язаних електромагнітних, механічних і теплових процесів.

Науковці інституту обґрунтували доцільність та перспективність застосування магнітних редукторів у складі вітроенергетичних установок. Запропоновано рішення, що дають змогу значно знизити масогабаритні показники системи перетворення енергії, підвищити її надійність і спростити технічне обслуговування. Розроблені математичні та комп'ютерні моделі підтверджують ефективність запропонованих технічних рішень в умовах змінних вітрових навантажень.

Для галузі електротранспорту показано, що перехід до синхронних двигунів з постійними магнітами, а також впровадження систем на основі поєднання високошвидкісного двигуна з магнітним редуктором підвищують ефективність електромеханічних перетворювачів енергії для міського електротранспорту.

Вирішено комплекс складних інженерних завдань із забезпечення механічної міцності роторів, мінімізації теплових втрат та оптимізації систем охолодження унікальних високошвидкісних електродвигунів. Отримані результати підтверджують можливість створення нових авіаційних електромеханічних систем зі значно кращими питомими характеристиками, ніж у традиційних систем. Запропоновані науково-технічні рішення закладають основу для створення нового покоління енергоефективного електромеханічного обладнання подвійного

призначення, що має важливе значення для зміцнення обороноздатності і технологічної незалежності України.

Окремим перспективним напрямом є розроблення магнітних систем електроприводу з постійними магнітами для безпілотних літальних апаратів вантажного призначення. Зростаючий попит на безпілотні технології в логістиці, сільському господарстві та оборонній галузі зумовлює особливу актуальність цього напрямку для України.

Для підвищення енергоефективності насосного обладнання та зменшення його масогабаритних показників науковці інституту розробили електродвигун з постійними магнітами для свердловинного насоса, який втричі легший, ніж відповідний сучасний асинхронний електродвигун. Сьогодні такий електродвигун виготовляє ТОВ «НТК Дайнемікс».

Варто також зазначити, що фахівці інституту спільно з АТ «Івченко-Прогрес» у рамках європейського проекту «Екологічно чиста авіація для всіх класів повітряних суден» (EFACA) програми «Горизонт Європа» виконують роботи з розроблення та виготовлення високошвидкісного електродвигуна.

В обговоренні доповіді взяли участь заступник генерального директора АТ «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка» доктор технічних наук М.М. Мітрахович; завідувач кафедри автоматизації електромеханічних систем та електроприводу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» доктор технічних наук С.М. Ковбаса; директор ТОВ «НТК Дайнемікс» О.М. Гулий; директор Інституту електродинаміки НАН України академік НАН України А.Ф. Жаркін; академік-секретар Відділення енергетики та енергетичних технологій НАН України академік НАН України А.В. Русанов; голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, радник Президії НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук; академік-секретар Відділення економіки НАН України академік НАН України В.М. Геєць.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- оголосили конкурс на заміщення посад директорів низки наукових установ НАН України;
- внесли зміни до складу Національної комісії з питань Червоної книги України;
- погодили рішення про вихід Національної академії наук України зі складу співзасновників журналу «Штучний інтелект» / «Artificial Intelligence».

Призначено:

- члена-кореспондента НАН України **Баска Бориса Івановича** на посаду директора Інституту технічної теплофізики НАН України;
- кандидата технічних наук **Матвєєва Сергія Валентиновича** на посаду директора Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України;
- доктора технічних наук **Зур'яна Олексія Володимировича** на посаду директора Інституту відновлюваної енергетики НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Жука Геннадія Віліоровича** на посаду директора Інституту газу НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Борисенка Володимира Івановича** на посаду директора Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України;
- академіка НАН України **Веселовського Миколу Сергійовича** виконувачем обов'язків директора Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України.

Затверджено:

- кандидата технічних наук **Ніжніченко Олену Олексіївну** на посаді ученого секретаря Інституту космічних досліджень НАН України та ДКА України.

Погоджено призначення:

- кандидата фізико-математичних наук **Середницького Андрія Степановича** на посаду завідувача відділу фізико-математичного моделювання низьковимірних систем Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України;
- доктора технічних наук **Чепіженка Валерія Івановича** на посаду головного наукового співробітника Інституту інформаційних технологій та систем НАН України;
- доктора технічних наук **Хорошилова Сергія Вікторовича** на посаду завідувача відділу системного

аналізу та проблем керування Інституту технічної механіки НАН України і ДКА України;

- доктора фізико-математичних наук **Рудя Олександра Дмитровича** на посаду завідувача відділу фізики дисперсних систем Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України;
- доктора біологічних наук **Ганусевич Ірини Іванівни** на посаду завідувача відділу патофізіології метастазування Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України;
- доктора біологічних наук **Лук'янової Наталії Юріївни** на посаду завідувача відділу цитоморфології та молекулярно-біологічних маркерів пухлинного росту Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України;
- доктора біологічних наук **Сарнацької Вероніки Вячеславівни** на посаду завідувача відділу екології та сорбційної токсикології Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- старшого наукового співробітника Державної установи «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України» кандидата геологічних наук **Ходоровського Артура Яковича** за багатолітню плідну невтомну працю, значні професійні здобутки та вагомий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі дистанційного зондування Землі;
- ученого секретаря Інституту географії НАН України кандидата географічних наук **Чехнія Віктора Михайловича** за багатолітню плідну сумлінну працю, високі професійні здобутки в галузі природоохоронного ландшафтознавства та вагомий особистий внесок у забезпечення організаційно-наукової роботи установи;
- заступника директора Науково-технологічного комплексу «Ядерний паливний цикл» Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» **Грицину Віктора Михайловича** за багатолітню плідну сумлінну працю, значні професійні здобутки в галузі ядерної енергетики і фізики твердого тіла та вагомий особистий внесок в ефективне забезпечення науково-організаційної діяльності установи;
- заступника завідувача відділу Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» кандидата хімічних наук **Сахно Яну Ігорівну** за багатолітню плідну сумлінну працю, значні професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток органічної хімії і хімічного матеріалознавства;

- заступника завідувача відділу Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України» **Теплицьку Тетяну Сергіївну** за багатолітню плідну невтомну сумлінну працю, значні професійні здобутки в галузі рентгеноструктурного аналізу та відповідальне ставлення до виконання службових обов'язків;

- завідувача гінекологічного відділення Державної наукової установи «Центр інноваційних медичних технологій НАН України» **Регеду Світлану Іванівну** за багатолітню плідну сумлінну працю, високі професійні досягнення та вагомий внесок у розвиток охорони здоров'я, впровадження новітніх методик лікування в галузі ендокринної та оперативної гінекології.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- проректора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова члена-кореспондента НАН України **Іваницю Володимира Олексійовича** за багатолітню сумлінну плідну працю на освітянській ниві, значні професійні здобутки в галузі мікробіології і вірусології та вагомий особистий внесок у ефективне формування нового покоління науковців та фахівців з високим рівнем кваліфікації;

- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України доктора технічних наук **Волкогона Володимира Михайловича** за багатолітню плідну невтомну наукову і педагогічну працю, високі професійні здобутки в галузі інструментального матеріалознавства та вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих наукових кадрів;

- начальника відділу Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» доктора фізико-математичних наук **Левенця Володимира Вікторовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у підготовку фахівців вищої кваліфікації.

Подякою НАН України відзначено:

- провідного наукового співробітника Інституту географії НАН України доктора географічних наук **Гукалову Ірину Володимирівну** за багатолітню плідну наукову, педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі суспільної географії;

- старшого наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата технічних наук **Уську Наталію Олексіївну** за багатолітню плідну невтомну сумлінну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у дослідження порошкових матеріалів;

- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата хімічних наук **Помиткіна Анатолія Петровича** за багатолітню плідну невтомну сумлінну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у роботи в галузі високотемпературних керамічних матеріалів;

- факультет агробіології та харчових ресурсів Словацького аграрного університету в Нітрі за багатолітню плідну наукову працю, високий професіоналізм та вагомий внесок у роботи в галузі агробіорізноманіття, біохімії рослин і продуктів бджільництва, розвиток міжнародних наукових мереж й активне сприяння співпраці з науковцями НАН України;

- начальника відділу кадрів Інституту географії НАН України **Медведську Валентину Іванівну** за багатолітню плідну сумлінну працю, високі професійні здобутки, відповідальне виконання посадових обов'язків та вагомий особистий внесок у кадрове забезпечення діяльності установи;

- наукового співробітника Інституту кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України **Ніколенка Дмитра Івановича** за багатолітню плідну сумлінну працю, значні професійні здобутки, відповідальне виконання службових обов'язків та вагомий особистий внесок в удосконалення програмного забезпечення фінансово-економічної діяльності підрозділів апарату Президії НАН України.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- завідувача юридичної служби Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України **Фрейберг Олену Юріївну** за багатолітню плідну сумлінну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок в ефективне забезпечення роботи юридичної служби установи.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик